

Kapliczka słupowa „Chrystus Frasobliwy”

- Czas powstania 1650?
- Miejsce powstania Anielów, pow. garwoliński, mazowieckie
- Wymiary wysokość: całości: 250 cm; figury: 90 cm
- Numer inwentarzowy 34532/mek
- Muzeum [Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie](#)
- Tematy [religijność](#), [wieś](#), [wyrzeźbione](#)
- Technika [rzeźbienie](#), [cięcie](#)
- Materiał [drewno lipowe](#), [drewno sosnowe](#)
- Prawa do obiektu Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie
- Prawa do wizerunków cyfrowych domena publiczna
- Digitalizacja RPD MIK, projekt Wirtualne Muzea Małopolski
- Tagi [Chrystus Frasobliwy](#), [rzeźba](#), [Chrystus](#), [kapliczka](#), [tradycja](#), [sztuka ludowa](#), [3D](#), [sztuka sakralna](#), [ikonografia](#), [barok](#), [3D plus](#), [domena publiczna](#)

Do 1968 roku kapliczka stała przy wiejskiej drodze. Jej zasadniczą część wykonano z grubego sosnowego pnia, zaś samą figurę Frasobliwego — z drewna lipowego. Szczyt kapliczki tworzy spadzisty daszek,

który od przodu opiera się na dwóch kolumnach. Obecnie zachowała się jedynie część słupa. Chrystus Frasobliwy ukazany został jako Chrystus Król, o czym świadczy zwieńczająca głowę korona królewska, a nie cierniowa. Chrystus opiera głowę na prawej dłoni, plecy ma okryte płaszczem. Na frontowej ścianie znajduje się napis, który jest fragmentem popularnej do dziś pieśni suplikacyjnej: „Święty Jezu, święty i mocny, święty a nieśmiertelny, zmiłuj się nad nami. Dnia 1 maja 1650”. Data wskazuje, że kapliczka należy do najstarszych tego typu zabytków w Polsce.

Opracowanie: Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie, © wszystkie prawa zastrzeżone

Co trapi Chrystusa z kapliczki

Kapliczki i przydrożne krzyże na trwałe wpisały się w Polski krajobraz. Jednym z najczęściej podejmowanych przez rzeźbiarzy ludowych tematów oraz najliczniej spotykanych figur był i nadal jest Chrystus Frasobliwy. Postawa cierpiącego Chrystusa, który pogrążony jest w zadumie, była bliska wiernym, upatrującym w jego obliczu zatroskania o ogrom ludzkich spraw i ich niedoli. Żywotność i częstotliwość tego wizerunku stanowi przykład przywiązania do pewnej tradycji przedstawieniowej. W ujęciu chrześcijańskim był nacechowany symboliką i niósł za sobą głębokie treści pasyjne, jednak obecnie nie są już one w pełni czytelne.

Ikonograficznie typ ten był utożsamiony z przedstawieniami występującymi w niemieckiej literaturze jako: *Christus im Elend*, *Christus in der Rast*. Wyodrębnił się z nieobecnej już dzisiaj sceny *Odpoczynku przed ukrzyżowaniem* (*Przygotowań przed ukrzyżowaniem*, *Oczekiwania*), która była etapem drogi krzyżowej (sytuowanej między X a XI stacją). W średniowiecznych pismach zwracano na nią uwagę, jako na najboleśniejszy jej element, kiedy Chrystus bezgranicznie wyczerpany siada na „kamieniu odpoczynku” i pogrąża się w melancholijnych rozmyślaniach. W XVII wieku po ostatecznym ustaleniu układu stacji Męki Pańskiej, scenę tę usunięto.

W literaturze i sztukach plastycznych taki układ postaci posiada dość długą tradycję przedstawieniową. W sztuce antycznej przykładowo ukazywano w ten sposób Herkulesa odpoczywającego po wykonaniu wszystkich prac, w tradycji wczesnochrześcijańskiej przedstawiano tak Adama, Hioba, czy św. Józefa, później również Eliasza. Każda z tych postaci znajdowała się w sytuacji odpoczynku po wielkim trudzie przekraczającym ich możliwości, podczas którego oddawali się głębokiej rozterce, uczuciu smutku, czy nawet żalu. Taki sposób przedstawienia był powszechny w ikonografii wielu kultur.

*Gallions dūm mī telu
orla cūm figuris*

Albrecht Dürer, strona tytułowa *Małej Pasji*, drzeworyt, 1511, źródło: [Wikimedia Commons](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Christus_im_Elend.jpg), domena publiczna

Badacze przyjmują, że jednym ze źródeł popularności tego wizerunku była między innymi rycina Albrechta Dürera z okładki *Małej Pasji* (zbioru 37 rycin stworzonych na początku XVI wieku), która stanowiła źródło inspiracji, bądź wzór ikonograficzny dla wielu artystów.

Atrybuty, jakie posiada Chrystus Frasobliwy, są elementami kojarzonymi z męką oraz konsekwencją poprzedzających tę scenę sytuacji tj. naigrywania, czy drogi na Golgotę. Dlatego też Chrystus ma na głowie koronę cierniową, na ramionach zaś płaszcz, czasem w dłoni trzyma również berło, trzcinę lub palmę.

Taka interpretacja wizerunku może wskazywać na scalenie dwóch typów przedstawień: Chrystusa Frasobliwego i *Ecce Homo* (z łac.: Oto Człowiek). Nierzadko u stóp Chrystusa pojawiała się również czaszka, będąca czaszką Adama. Po dotarciu na Golgotę, w czasie gdy Chrystus czekał na dokonanie wyroku, żołnierze kopali dół na postawienie krzyża. Podczas tej czynności natrafili na kości, ponieważ według legendy w tym miejscu miał się znajdować grób praojca Adama (stąd również częste przedstawienia czaszki i skrzyżowanych piszczeli na spodniej części belki krucyfiksów). Historia zbawienia zatoczyła w ten sposób koło.

Frasunek w staropolskim języku oznacza zmartwienie, smutek, bądź zgryzotę. Przedstawienie trapiącego się Chrystusa stanowi niezwykle głębokie studium postaci. Wszystkie elementy formalne tego wizerunku — od układu ciała, po wyraz twarzy — stanowią odzwierciedlenie jego psychologicznego stanu.

Przedstawienie to jest bardzo sugestywne, ponieważ Chrystus staje się „ludzki” w swym strapieniu i tak bliski pojedynczej jednostce. Może być zatem wielorako interpretowany. Religia bardzo często posługuje się ogólnymi, ponadczasowymi symbolami, adaptowanymi przez ikonografię, które są czytelne zarówno na poziomie intelektualnym, jak i intuicyjnym.

Znając genezę ikonograficzną, widzimy, że pewne wątki trwają w świadomości kulturowej w niezmiennym wyrazie formalnym i znaczeniowym, może być on jednak wielorako interpretowany. Chrystusa Frasobliwego, jak każde dzieło, można rozumieć i percypować indywidualnie (w oderwaniu od szerszego kontekstu), jakkolwiek umieszczenie tego przedstawienia na tle całej pasji pozwala zbudować jego pełny obraz, a przez to poznać właściwy sens i jego głęboką wymowę.

W Jeżowie znajduje się jedyne w Polsce [Muzeum-Zbiornica Figur Chrystusa Frasobliwego](#).

Opracowanie: Redakcja WMM,

Ten utwór jest dostępny na [licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska](#).

Bibliografia:

[Joanna Koziarska-Kowalik, *Chrystus Frasobliwy*](#) [dostęp: 02.2015 r.];

[Agnieszka Ławicka, *Religijność ludowa — Chrystus Frasobliwy*](#) [dostęp: 02.2015 r.].

Tagi: [Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem](#), [Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu](#), [Muzeum Okręgowe w Tarnowie](#), [pasja](#), [rzeźba](#), [Chrystus](#), [Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie](#), [sztuka ludowa](#), [sztuka sakralna](#), [Chrystus Frasobliwy](#), [ikonografia](#), [licencje Creative Commons](#)

Przydrożne krzyże i kapliczki

Przydrożne krzyże wykonane z drewna miały zwykle kilka metrów wysokości. Z czasem drewno butwiało i trzeba było je na nowo wkopywać — zwykle dokonywano tego po dniu zadusznym. Czynność tę powtarzano do czasu, aż krzyż stawał się całkiem mały.

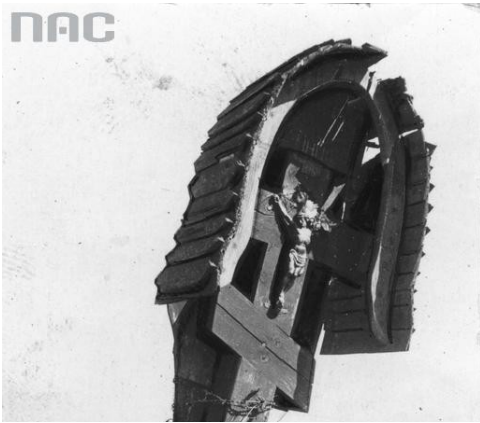
Kapliczki i krzyże, które były wyrazem ludowej religijności, stawiano na rozstajach dróg, skrzyżowaniach, a także na krańcach wsi czy miasteczek — na granicy pomiędzy przestrzenią zadomowioną a przestrzenią natury. Wierzono, że obecność świętego znaku będzie nie tylko zapewniać bezpieczeństwo mieszkańcom, ale także skutecznie odstraszać złe moce i demony.

Powszechne było też stawianie krzyży cholerycznych, które upamiętniały epidemie tej choroby.

Fundatorzy kapliczek dbali także o ich oprawę i miejsce. Zwykle obok sadzili drzewa, głównie lipy i kasztany, które wiosną kwitną, pachną i przyciągają owady. Czasem zdarza się, że określając wiek drzewa, można zarazem określić datowanie kapliczki.

Zobacz kapliczki z kolekcji Wirtualnych Muzeów Małopolski:

[Kapliczka „Cyrenejczyk pomaga nieść krzyż Chrystusowi”](#)

Kapliczka słupowa „Chrystus Frasobliwy” Kapliczka ze sceną Naigrywania z Chrystusa

Obecnie przydrożne kapliczki można spotkać nie tylko na terenach wiejskich, ale także w centrum dużych miast. Często są one śladem przeszłości miejsc, w których stoją, i świadectwem tego, jak rozwijające się miasta anektowały przestrzenie wiejskie; tego, w jaki sposób przesuwają się granice i jakie zmiany zachodzą w krajobrazie.

Opracowanie: Anna Berestecka (Redakcja WMM),

Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-U-4327
Nowica, przydrożna kapliczka, 1918,
źródło: [Narodowe Archiwum Cyfrowe](#)

Ten utwór jest dostępny na [licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 3.0 Polska](#).

Tagi: [Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem](#), [rzeźba](#), [Chrystus](#), [sztuka ludowa](#), [kapliczka](#), [sztuka sakralna](#), [licencje Creative Commons](#)

Ludowe kapliczki: kościółki, skrzynki i daszki

Kapliczki to jeden z materialnych wyrazów ludowej pobożności, tak charakterystyczny dla polskiego krajobrazu. Wśród różnorodnych ich form znajdziemy zarówno [małe budowle przypominające kościółki](#), jak i [skrzynki o oryginalnych kształtach](#), a wreszcie różne rodzaje [daszków ochraniających figury świętych](#).

Kapliczki sytuowano w centrum wsi, na jej granicach, na polach, w lesie, przy drogach prowadzących do osady, a zwłaszcza na ich skrzyżowaniu, w miejscach tragicznych wypadków, bitew, niezwykłych wydarzeń. W XIX wieku upowszechnił się zwyczaj zawieszania ich na ścianach domostw i ustawiania przed zagrodami. W Małopolsce, w tym na Podhalu, kapliczki wisały niemal na każdej chałupie. Kapliczki przeznaczone do zawieszania często miały oryginalne formy, nawiązujące do lokalnej architektury sakralnej. Stanowiły osłonę dla umieszczanych w nich figur świętych postaci, które miały zapewniać bezpieczeństwo i pomyślność.

Na Podhalu były to najczęściej przedstawienia [Chrystusa Frasobliwego](#), Ukrzyżowanego, [Upadającego pod krzyżem](#), Trójcy Świętej, Matki Boskiej z Dzieciątkiem, Piety, a także postaci świętych, zwłaszcza Jana Nepomucena i Floriana. Autorami rzeźb byli miejscowi cieśle, stolarze, snycerze, którzy dobrze znali różne gatunki drewna i zasady jego obróbki, i wykonywali je dla potrzeb wioskowej społeczności lub kręgu rodzinnego. Wzory znajdowali w wiejskich kościołach, czerpali je też z przydrożnych figur czy obrazków przynoszonych z miejsc pątniczych.

Na tematykę popularnych na Podhalu rzeźb przedstawiających Mękę Pańską miał wpływ ośrodek pątniczy w Kalwarii Zebrzydowskiej, gdzie w 1602 roku Michał Zebrzydowski ufundował pierwszą polską kalwarię. Od XVII wieku pielgrzymowała tam ludność z Podhala, Śląska, Słowacji, Węgier. Przejścia religijne związane z uczestnictwem w wielkopiątkowym misterium Męki Pańskiej, możliwość obserwacji wizerunków świętych, a także przynoszone z miejsca kultu obrazki dewocyjne były często źródłem inspiracji dla podhalańskich świątkarzy.

Opracowanie: Anna Kozak (Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem), © wszystkie prawa zastrzeżone

Przeczytaj więcej o kapliczkach stawianych wśród bzów i drzew lipowych: [Przydrożne krzyże i](#)

kapliczki oraz o ikonografii Chrystusa frasobliwego – Co trapi Chrystusa z kapliczki

Tagi: Muzeum Tatrzańskie im. Dra Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem, religia, rzeźba, sztuka ludowa, Podhale, kapliczka, Zakopane, sztuka sakralna, kościół, skrzynia, © wszystkie prawa zastrzeżone